

hetgeen we de vorige keer besproken hebben. In de eerste plaats dit: Wat acht u — ik vraag dit ook met het oog op de brochure van meneer de Beaufort — het criterium van het liberaal-zijn in 't algemeen en voor dezen tijd in 't bijzonder?

Een oogenblik nadenkens. Toen kwam het antwoord:

„Ik zou in 't algemeen zeggen dat men onder „liberaal” moet verstaan die richting die, rekening houdend met historische en traditioneele verplichtingen, ze nochtans meer beschouwt als het voetstuk waarop men verder heeft te bouwen, dan als het gebouw zelf, m. a. w. die zich ten doel stelt om, in aanmerking nemend met de behoeften en de vorderingen van den tijdgeest, die verbeteringen aan te brengen die op sociaal gebied noodig zijn.

„En dan heeft men in die richting verschillende nuances: De oud-liberalen — diegenen die den vooruitgang opvatten als eene noodzakelijkheid in verband met de logica der feiten die zich in de wereldgeschiedenis voordoen, diegenen die, in plaats van den vooruitgang te willen om zijn ethische beteekenis, hem slechts beschouwen als een der middelen waardoor zij de positie hunner partij kunnen handhaven... niet uit kwade trouw maar door de overtuiging dat in dien vorm het best te verwezenlijken is wat van hun standpunt als het welzijn des volks moet worden beschouwd.

„Daartegenover staan de vooruitstrevenden, die den vooruitgang zelf willen, niet alleen als utiliteitsbegrip, maar ook uit plichtbesef en omdat zij een gelijkere verdeling van lasten wenschen.

„En eindelijk de radicalen, wier programma in de wijze van toepassen verschilt van dat der liberalen. De progressistische liberalen streven naar vooruitgang, rekening houdend met de eischen der werkelijkheid... Ik zou dat willen duidelijk maken met een woord van Alphonse Karr: *Le meilleur moyen de ne pas atteindre son but, c'est de le dépasser*. De radicalen meenen dat het voldoende is, uiting te geven aan een denkbeeld, om het ook toe te passen. De kracht der jeugd, dat is het groote voordeel der radicalen, maar daartegenover staat het gemis aan ervaring en de neiging tot experimenteele toepassing, zonder rekening te houden met de gevolgen.

„De *zoogenaamde* oud-liberalen — niet die men er van beschuldigt maar die het werkelijk zijn — dat zijn eigenlijk de *bourgeois satisfaits* in de politiek, die vinden dat er genoeg gedaan is. Overigens zullen de partijgroepeerders niet de oorzaken maar de gevolgen zijn van den komenden strijd.”

— „U gelooft dus dat er geen essentieel verschil is tusschen radicalen en liberalen? Op het gebied van staatsinmenging bijvoorbeeld? U zou de smelting van radicalen en liberalen tot één partij mogelijk achten?”

„Niet tot één geheele partij maar de radicalen zouden de *avant-garde* kunnen vormen. De radicalen zouden dan wat water in hun wijn moeten doen en de anderen wat wijn in hun water. Maar op 't gevaar af dat de Liberale Partij het kind van de rekening zal worden, zou ik dat niet dadelijk willen. Laat ieder nu maar eens streven naar wat hem 't meest nabij is. Er zal samenwerking of ontbinding komen. Samenwerking beteekent de opoffering van nuances; ontbinding is oplossing van heterogene bestanddeelen. Beide vormen een gezond proces. En ik zou zeggen: Wat het hart betreft zijn mijn sympathieën bij het eerste... en wat het verstand betreft misschien een beetje bij het laatste.”